

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

33. An servus sibi acquirat ea, quæ parce vivendo substrahit, vel si præter opera præscripta aliquid faciat? Et an Dominus peccet mortaliter, furtumque committa in servos, si talia ab eis auferat? Et ...
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

De Seruis, seu Mancipiis. Ref. XXVII. & c. 443

Et in corpore huius Resolutionis aliquos casus decisos, invenies, ex quibus servus possit aliquod peculium, habere, vel non habere. Ex p. 2. tr. 17. & Miscel. 3. Ref. 58.

cum Rebellio, magis probabiliter asserendum videtur, in hoc casu servum teneri tantum ad restitutionem damni dati per omissionem operatum debitum, hoc enim putandum est in sua venditione servum intendisse.

RESOL. XXXII.

An servus sibi acquirat ea, quae parè viiando subtrahit, vel si praeter opera praescripta aliquid faciat? Et an Dominus peccet mortaliter, si tuncque committat in seruos, si talia ab eis auferat? Et ex doctrina huius Resolutionis inferitur etiam decisio eiusdem dubij satis practicabilis de Viatoribus, qui dinerantur in hospitibus, in quibus ob certum pretium comedunt ex cibis appostis, quod vocant APASTO, nam illi etiam subtrahere sibi possunt, & reseruire aliquid ex eis, quae commesturaverant, durante appetitu. Ex parte 7. tractatu 7. Ref. 32.

§. 1. AD hoc dubium respondet Sanch. in Opusc. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 1. n. 13. Nota quod si non deficiendo debito seruitio domini, nec notabiliter vires diminuendo, servus vigilaret tempore, quo somno vacaturus erat, & sic tunc aliquid acquireret, vel parè viiando subtraheret sibi aliquid de cibis, & id venderet, posset sibi retinere.

2. Sed hoc intelligo duplici limitatione, Prima est, vt procedat ex praesumpta domini voluntate: unde si dominus expresse nollet, & vellet sibi illud, teneretur ei dare. Patet, quia nullus damnaret dominum, qui illud auferret à seruo: at dum dominus hoc non exprimit, praesumitur eum velle. Secunda est, quando distincta est certa portio ciborum, id est, quando se da por racion, tunc enim praesumitur dominum velle, vt, quod servus sibi subtrahit, non deficiendo debito seruitio, nec notabiliter vires minuet, sibi acquirat. At quando non destinatur certa portio, id est, no se da por racion, non potest sibi servus retinere, quod ob defectum appetitus relinquitur: Si verò ex eo quod ipse appetebat, & reuera erat manducaturus, aliquid sibi detraheret, non minuendo notabiliter vires, posset sibi retinere. Ita ille, cui cum dictis limitationibus consentit Eminentissimus Cardinalis de Lugo de inst. tom. 1. disputat. 3. sect. 3. num. 66. Sed num. 53. asserit, propter consuetudinem, & praesumptam domini voluntatem posse licite servum ea lucra sibi retinere, quando modica, & communia sunt: quia quoad maiora, & extraordinaria emolumenta, non praesumitur facile talis voluntas in domino, vt dicebamus de luero ex aliis rebus proveniente. Denique voluntas illa praesumpta in domino non est ad vsum irrevocabilem, sed ita vt possit ipse dominus, quoties voluerit facultatem illam reuocare, & lucra illa sibi accipere propter rationes proximè adductas Ita Eminentiss. Lugo, qui etiam adducit Turrianum de inst. disput. 34. dub. 2. num. 8. asserentem iuxta rigorem iuris haec omnia domino acquiri, nec servum posse de illis disponere. Et P. Azorius tom. 2. lib. 2. cap. 36. q. 4. tenet servum si ex his quae sibi dantur ad victum, parsimonia detraherit minimè sibi acquirere.

3. Sed vt verum fatear DD. absolute asserunt, quòd si servus aliquid sibi subtrahat sine domini incommodo quod liberè poterit consumere, vel expendere, aut praeter opera praescripta alia faciat ex quibus quaestum colligit. Et ita docet Lessius l. 2. c. 2. dub. 4. n. 16. T. Ullench in Dec. tom. 2. l. 7. c. 2. dub. 4. n. 3. Molina de inst. tom. 1. tr. 2. disp. 38. Fagund. in Decal. tom. 2. l. 7. c. 12. n. 7. Navarra de Rest. lib. 3. cap. 1. n. 219. vnde in specie resellit

Sup. hoc in Ref. praeterita §. At verius, prope finem verif. Sexto. & in principio dictae Ref. & infra in Ref. 35. paulo post initium, verif. Quintus.

§. 1. Nouissimè Turrianus in 2. 2. tom. 2. disp. 35. dub. 2. num. 8. asserit servum, & ancillam, si peculiariter vigilando, vel de sibi necessariis aliqua bona lucentur, non posse de illis liberè disponere, & Petrus de Aragon. in 2. 2. q. 62. art. 1. & 2. cum multis aliis absolute docent, seruos ita esse dominorum suorum, vt quicquid acquirant domino acquirant. Probatur ex l. ad vestimentum ff. de peculio, vbi dicitur seruū non esse dominum vestimenti quotidiani, qui ab alio possidet, nihil possidere potest. Secundum hanc opinionem possunt domini accipere res seruorum, quia, vt diximus, ius omnia serui subiecit potestati dominorum: & ita absolute sustinet hanc sententiam Megala in summ. part. 2. lib. 6. cap. 19. q. 2. n. 15. & ad lucit textū ex l. acquiritur, §. igitur ff. de acquir. rei. dom. vbi habetur, Quod serui nostri ex qualibet causa acquirant, id nobis acquirunt: ipse enim seruus, qui in potestate alterius est, nihil suum habere potest, cuiuscumque enim rei possessionem adepti fuerint, id nos possidere videatur.

* At verius, & magis probabiliter dicendum est, seruos posse habere aliquorum rerum dominium imperfectum, & secundum quid, ita vt eas non teneantur suis dominis tradere: casus autem praecipui in quibus possunt aliquod peculium habere, sunt isti, Primò, si dominus expresse, vel tacite cõsentiat aliquas res habere. Secundò, si aliquis det seruo, ea conditione, vt ad dominum suum non perueniat. Tertio, si aliquid detur absolute, & sine cõditione, non tamè intuitu ipsius domini, vt, v. g. propter industriam, vel aliquod seruitium factum: nam in hoc casu ille, qui dat, videtur dare, vt illa res scilicet nõ sit domini, sed serui. Quarto, si aliquid detur in compensationem iniuriæ illatae. Quintò, si aliquid lucretur sua pecunia, & ex rebus sibi datis, vt supra: vnde suum facit lucrum acquisitum per ludum licitum, vel illicitum. Sextò, si aliquid sibi subtrahat, abique domini detrimento, quod licite poterat cõsumere, vel expendere. Septimò, quando propter tarpem corporis vsum aliquid ei datur. Ita Barthol. à S. Fausto in speculo Confess. disp. 1. q. 19. n. 4. Lessius de inst. lib. 2. cap. 4. dub. 4. n. 13. Rebell. de oblig. iust. part. 1. lib. 1. q. 11. sect. 2. Mald. in 2. 2. tract. 1. cap. 4. dub. 6. Rodriguez in summ. tom. 1. c. 39. concl. 6. n. 8. Navarra de rest. lib. 3. c. 1. dub. 5. n. 221.

3. Nota verò, quòd ista doctrina non solum procedit, vt opinatur Vega in summ. tom. 1. c. 106. n. 4. & 5. cum Lopez in seruis, qui domi nascuntur, sed etiam in seruis emptitiis, & in bello captis.

4. Nota secundò, quòd in dictis casibus serui absolute dominum acquirunt, ita vt sine iniuria dominus non possit eis auferre, & ipsi re eiusmodi fraudati, possint vt compensatione occultata.

5. Ad leges quas pro contraria sententia asserbat Megala, & alij, respondet Sotus l. 4. de inst. q. 2. art. 2. procedere quoad seruos, qui se sponte venderunt, non verò quoad alios seruos. Sed mihi absolute, & sine vlla limitatione cum Maldero, Lessio, Rebellio, & aliis dicendum videtur, illas leges Caesareas legitima consuetudine abrogatas, & mitigatas esse in fauorem omnium seruorum, tanquam miserabilium personarum; passim enim videmus cuiusque generis seruos pecunia se redimere, quòd non pecunia domini, vel aliena, sed propria hoc facere possunt. Ergo, &c.

6. Dices, si seruus, qui se & suas operas vendidit, & tempus quo laborare tenebatur, ludendo, vel alia negotia faciendò expendit, lucrum illud ad quem pertinet. Respondent aliqui ad dominum pertinere. Mihi verò

refellit Turrianum nouissime Machadus de perfest. Confess. tom. 2. lib. 6. part. 7. tract. 13. docum. 5. num. 7. sic asserens. *La guerra es aquella cantidad que el esclavo grangea por su cuydado, i trabajo ò por el juego, que como sea sin perjuizio del seruicio que debe a su señor, segun afirman graues Autores, adquiere el dominio en ella; no obstante que Turriano es de contrario parecer.* Ita ille.

4. Dicendum est igitur, quod licet serui quidquid acquirant domino acquirant, maxime si in eo acquirendo vires debilitent, tamen id est intelligendum de tempore deputato ad seruitium dominorum: neque enim serui, aut ancille sic possidentur à dominis, vt fundus, prædia, aut iumenta, vt semper domino fructificent, quamobrem dicendum est in foro conscientie sibi id acquirere, quidquid fit de foro externo, modo non fraudent dominos debito seruitio, & vires suas multum debilitent, quod iudicabit prudens Confessarius, & licite posse illos taliter acquisita retinere, & expendere inuitis dominis, & peccare mortaliter dominos, furtumque committere in seruis, si ea ab eis auferant, illis iniucis, quod videtur satis rationabile, & probabile.

Sup. hoc etiam recitantur in Ref. pr. cetera § Nota secundo & magis late in § Vlt. Ref. seq.

5. Ex his inferitur incidenter decisio cuiusdam dubij satis practicabilis de viatoribus videlicet, qui diuersantur in hospitibus, in quibus more Italico, & Gallico ob certum pretium comedunt ex cibis apposis quod volunt, quod dicitur communiter, *A pasto*, Gallici à *regle d'Hoste*, nam illi etiam subtrahere sibi possunt & referuare aliquid ex iis, quæ verè comesturi erant durante adhuc appetitu: quoniam hæc etiam apponuntur illis eodem pacto, quo apponuntur seruis, & famulis, vt comedant quod pro sua necessitate voluerint; ergo ex iis, quæ sibi necessaria essent, & attendente necessitate præsentis, erant comesturi, possent referuare; parum enim hospitibus interest, quod ibi, vel alibi illum consumant; de iis verd, quæ ob defectum appetitus non erant comesturi, non possunt per se loquendo, referuare, sicut nec serui, nisi fortè aliquando ob iustam compensationem pretij euidenter iniusti, quod ab ipsis exigitur. Et ita docet Eminentissimus Cardinal. de Lugo *loc. cit.*

RESOL. XXXIII.

An serui in casibus, in quibus sibi acquirunt, si à Domino spoliuntur, possint facere occultam reparationem?

Et in principio huius Resolutionis apponuntur sex casus, in quibus serui acquirunt sibi dominium. Ex par. 7. tit. 7. Ref. 33.

Sup. his sex casibus supra in Ref. 33. §. At verius & in aliis eius not.

§. I. S. Vppono seruos in his casibus sibi acquirere. Primum, si Dominus expressè vel tacite consentiat vt possit aliquod peculium habere. Secundò; si seruo aliquid donetur, vel legetur ea conditione vt ad dominum non perueniat: tunc enim si dominus usurparet hoc ipso amitteretur. Tertio; si relinquatur seruo absolute, & sine conditione, non tamen inuitu domini, v. g. ob industriam, vel officium exhibitum; hoc enim videtur dari, vt non sit domini, sed tantum serui. Quarto; si ei aliquid detur in compensationem iniuriæ illatæ: compensatio enim fit vt ex ea solatium capiat, loco doloris quem passus est; non vt dominus eius inde ditescat, vnde contra omnem humanitatem esset hoc ei auferre. Quinto; si aliquid lucretur sua pecunia: sicut si filius lucretur peculio castrensi, vel quasi castrensi; lucrum enim subit eandem rationem quam fors, quando quis nomine suo eam exponit. Sextò; si aliquid sibi subtrahat sine domini incom-

modo, quod libere poterat consumere, vel expendere; aut præter opera præscripta quadam alia lacte ex quibus quantum colligat.

2. His suppositis, quaro an si Dominus seruis tolleret bona quæ in supradictis casibus sibi acquiruerant, possint vti occulta compensatione? affirmatur vt respondeo cum Lessio lib. 2. cap. 4. dub. 4. cum ceteris. 17. vbi sic ait. Notandum tamen est multos Doctores res concedere seruis verum, & perfectum dominium in plerisque casibus supra dictis; etque fieri veram iniuriam obligantem ad restitutionem si dominus res ipsas concessas auferat, iura autè, quæ tradunt seruis quod quid acquirunt domino acquirere, intelligenda regulariter. Ita Molina *disp.* 38. Possent etiam addi, ita illa consuetudine esse mitigata: & hoc malim in præter. Itaque possent seruis vt occulta compensatione, si dominus ei res suas abstulisset. Ita ille: cui adde Villabos in *summa tom. 2. tract. 10. difficult. 5. n. 4.* vbi enumeratis casibus superius in quibus serui sibi acquirunt, sic ait. *De lo qual se infiere, que si el seruo se tomasse algo de lo dicho, es suya obligacion a restituirlo, y en caso que no pudiese el esclavo auerlo de otra manera, podria usar de recompensacion oculta.*

RESOL. XXXIV.

An serui possint facere elemosynam?

Et in terminis huius Resolutionis reperiet aliquos casus, in quibus, & de quibus serui possint facere elemosynam.

Et an si serui habent aliqua bona propria, possint de eis donationem facere? Ex par. 7. tit. 7. Ref. 34.

§. I. R. Espondeo non posse facere elemosynam de bonis dominorum. Ratio est quia non habent administrationem vllam bonorum dominorum. Excipiuntur tamen quinque casus. Primus, si in extrema necessitas, ob rationem allatam præcedentibus *quest.* Secundus, si detur modicum quid, & non præsumitur enim probabiliter consensus Domini. Tertius, quotiescumque adit eiusdem consensus, si tamen interpretatus. Quartus, quando probabiliter speratur ratihibitio, quæ tunc maxime est, quando haberet seruos administrationem bonorum. Quintus, quando de certa portione sibi assignata ad victum extraheret aliquid per abstinentiam, modo id non reddat in præiudicium Domini, si nimirum per hoc redderetur inhabilis ad seruitia. Et hæc omnia docet Filiucius *tom. 2. tract. 28. cap. 1. num. 95.* Qui adit etiam in bonis acquisitis in casibus appellatis in superiori * Resol. vtione posse seruos facere elemosynam, & quicquid voluerint. Vnde me cito sic ait Machadus *tom. 2. lib. 6. p. 7. tract. 13. docum. 6. num. 1.* *El Esclavo puede libremente dar limosna, pagando los bienes en que el tuuiere dominio, de que antes hemos ya hecho mencion; conuene a saber, de los que huuiere aborrado de sus jornales; de lo que huuiere aborrado de lo que el señor le da para su sustento, &c. finalmente de todo aquello que es suyo. De donde resulta, que de la misma manera que el esclavo no peca en dar limosna, paga, e gastar de estos bienes, que son suyos; tampoco la persona que los recibiere; ó se los ganare, peca, ni queda con obligacion de restituir cosa alguna al señor.*

2. Vnde Filiucius *tom. 2. tract. 34. cap. 2. num. 46.* asseruit seruos, si habeat aliqua bona propria, possint de eis donationem facere. De aliis non possunt talia volumine præsumpta rationabiliter dominorum.